

שירותי בריאות ומענים חברתיים לאנשים עם מוגבלות בשגרה ובחירום

מאירס ג'וינט
ברוקדייל

כתיבה: מריאלה יאבו, רותם נגר אידלמן, הילה רימון-גרינשפן ונורית גדג'
צוות מוגבלויות, מכון מאירס-ג'וינט-ברוקדייל

עריכת לשון: רונית כהן בן-נון
עיצוב גרפי: ענת פרקו טולדנו

בית איזי שפירא
לשינוי באיכות חיהם של אנשים עם מוגבלויות
בקמפוס ווילי וסיליה טראמפ

המסמך הוכן לרגל יום העיון 'לקדם את המחר: שירותי בריאות נגשים לאנשים עם מוגבלות במצבי חירום – אתגרים, חדשנות ופתרונות מעשיים', בהובלת בית איזי שפירא ופורום 'מובילים לבריאות של אנשים עם מוגבלות'.

לקריאת המחקרים המלאים שמהם מובאים הנתונים בעלון זה:

חוסן משפחתי בשעת חירום
במשפחות שבהן אדם
עם מוגבלות

אנשים עם מוגבלות בישראל
במלחמת 'חרבות ברזל':
עובדות ומספרים

מענים למשפחות שבהן אדם
עם מוגבלות שייעודם קידום
חוסן משפחתי ושימורו

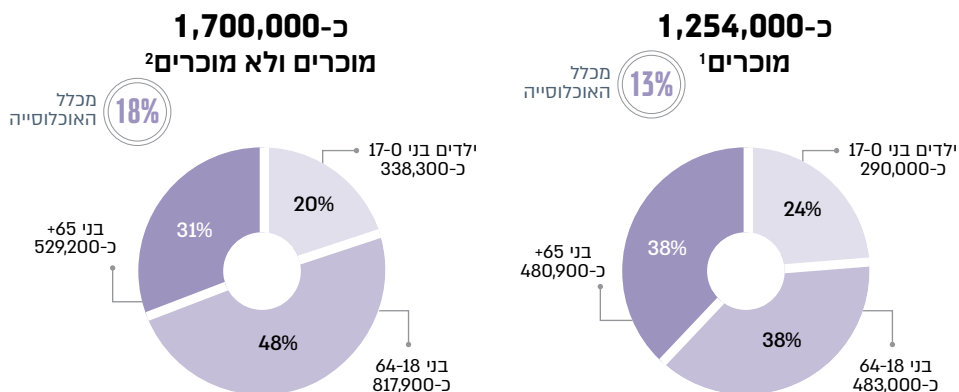

בני משפחה המטפלים בזקנים
ובאנשים עם מוגבלות
בראשית מלחמת 'חרבות ברזל'

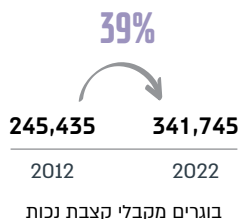
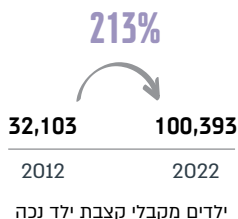
מספר האנשים עם מוגבלות בישראל עולה

מספר האנשים עם מוגבלות בישראל

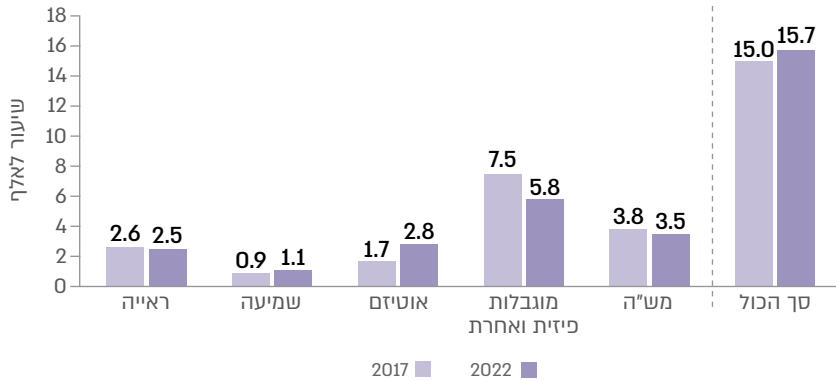

מספר האנשים עם מוגבלות שפונים לקבלת שירותים עולה בשגרה

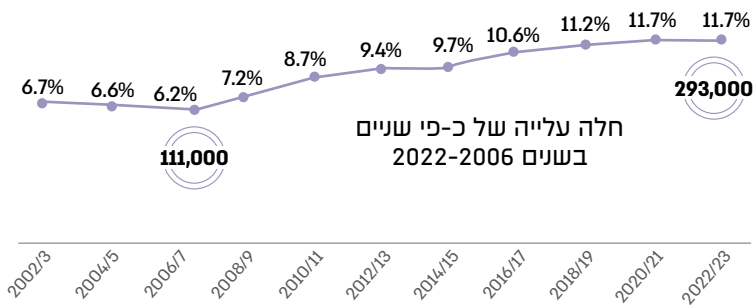
עלייה במספר מקבלי קצבת נכות
מן הביטוח הלאומי בשנים 2012-2022^{4,3}

גידול בשיעור האנשים המוכרים על ידי מינהל מוגבלויות (לכל 1,000 אנשים מכלל האוכלוסייה)⁵

עלייה במספר תלמידי החינוך המיוחד⁶

מספר האנשים עם מוגבלות שפנו לקבלת שירותים עלה מאז פרוץ מלחמת חרבות ברזל

משרד הביטחון
MINISTRY OF DEFENCE

נוספו 18,000
נכי צה"ל⁸

הביטוח הלאומי

נוספו יותר
מ-70,000
נפגעי פעולות איבה⁷

היערכות למקרי חירום בעתיד

יש צורך בהיערכות מיידית
לפיתוח ולמתן מענים בשגרה
וכן בהיערכות מוקדמת
למצבי חירום בעתיד

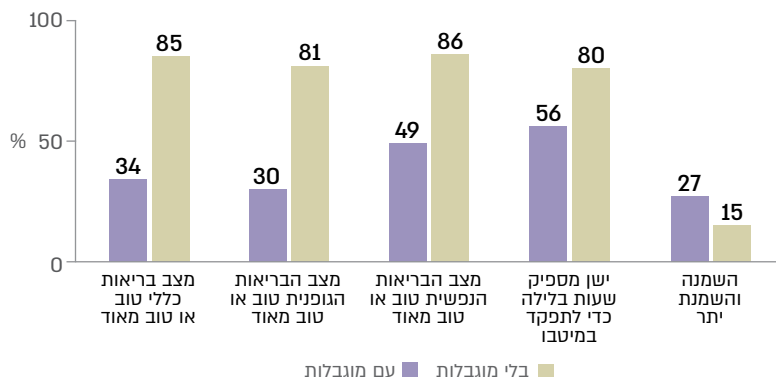

יש עלייה במספר האנשים
עם מוגבלות ותחזיות לעלייה
ניכרת נוספת בעתיד

אנשים עם מוגבלות צורכים יותר שירותי בריאות מאנשים בלי מוגבלות

מצב הבריאות של אנשים עם מוגבלות

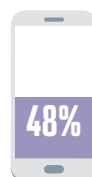
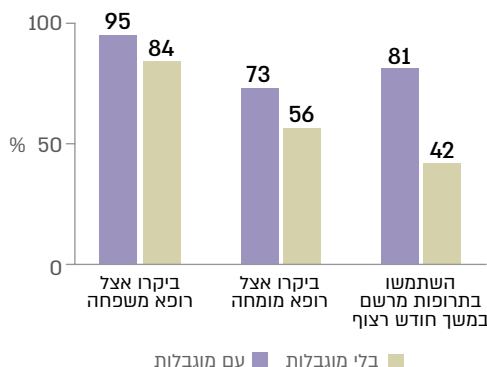
מצב הבריאות של אנשים עם מוגבלות
טוב פחות ממצבם של אנשים בלי מוגבלות⁹

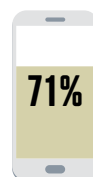
צריכת שירותי בריאות בשגרה

אנשים עם מוגבלות
צורכים שירותי בריאות
יותר מאנשים בלי מוגבלות¹⁰

אנשים עם מוגבלות צורכים שירותי
בריאות מקוונים של קופות החולים
פחות מאנשים בלי מוגבלות⁹

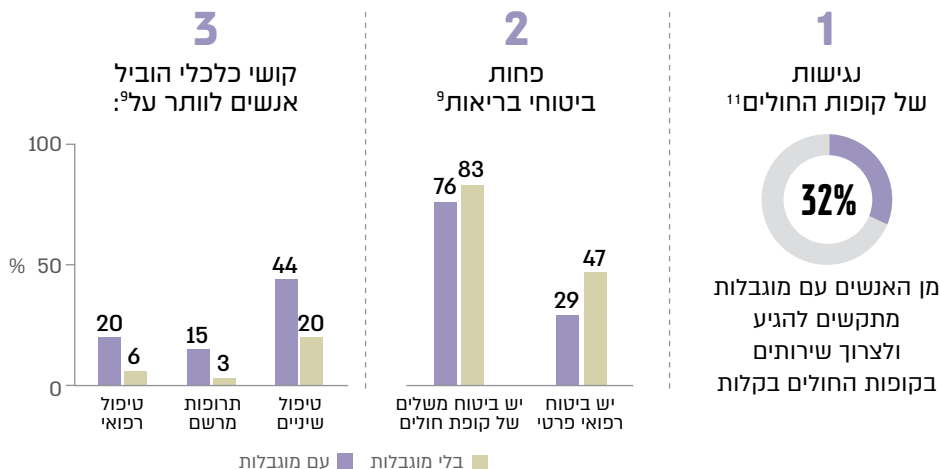

אנשים עם
מוגבלות

אנשים בלי
מוגבלות

חסמים לצריכת שירותי בריאות

צריכת שירותי בריאות בחירום¹²

בתקופת מגפת הקורונה, הורים לילדים עם מוגבלות דיווחו על החמרה רבה יותר במצבם מהורים לילדים בלי מוגבלות

38%
דיווחו על החמרה במצב רגשי

12%
דיווחו על החמרה במצב הבריאות

בתקופת מגפת הקורונה, אנשים עם מוגבלות דיווחו על החמרה במצבם

66%
דיווחו על החמרה במצב רגשי

38%
דיווחו על החמרה במצב הבריאות

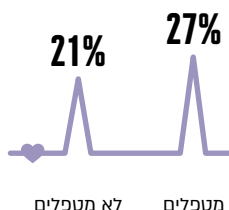
מאז פרוץ מלחמת חרבות ברזל חלה עלייה בצריכת שירותי בריאות הנפש^{14,13,7}

- כ-12,000 הגישו בקשה לנכות צמיתה על בסיס נפשי מן הביטוח הלאומי
- 6,410 ביקשו הכרה על רקע נפשי ממשרד הביטחון
- חשש שבשל העומס על מערכת בריאות הנפש, אנשים עם מוגבלות לא יזכו לטיפול מיטבי
- עלייה במצוקה הנפשית ובצורך בשירותי בריאות הנפש בקרב כלל הציבור
- עלייה של מאות אחוזים בהיקף השיחות שהגיעו למוקדי הסיוע לתמיכה נפשית
- עלייה של 70% במספר הפונים למשרד הבריאות לקבלת שירותי סל שיקום עקב החמרה במצבם הנפשי

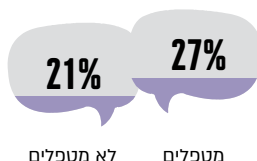
הצרכים של בני משפחה מטפלים גברו בתקופת מלחמת חרבות ברזל¹⁵

המלחמה החמירה יותר את מצבם הכלכלי, החברתי ואת בריאותם הפיזית של מטפלים לעומת מי שאינם מטפלים

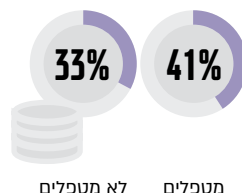
דיווחו על הרעה
בבריאות הפיזית

דיווחו על הרעה
במצב החברתי

דיווחו על הרעה
במצב הכלכלי

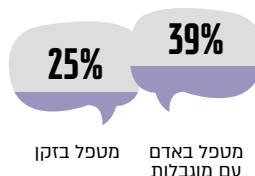

**מטפלים באדם עם מוגבלות דיווחו על החמרה גדולה יותר
עקב המלחמה במצבם החברתי ובקשרים שהם מקיימים
עם הקהילה שהם שייכים לה, זאת לעומת מטפלים בזקנים**

דיווחו על פחות
קשר עם הקהילה

דיווחו על הרעה
במצב החברתי

מאפייני המטפלים שדיווחו על החמרה רבה יותר במצבם בתקופת המלחמה:

מטפלים עיקריים
לעומת מטפלים
לא עיקריים

**מטפלים
עם מוגבלות**
לעומת מטפלים
ללא מוגבלות

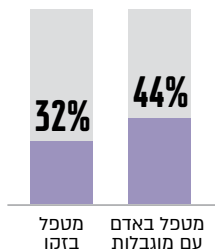

ערבים
לעומת יהודים

נשים
לעומת גברים

יותר מטפלים באדם עם מוגבלות דיווחו על עלייה בהיקף הטיפול בבן המשפחה בתקופת המלחמה, זאת לעומת מטפלים בזקנים

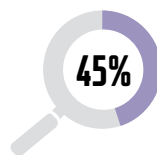

המלחמה החריפה את עומס הטיפול בקרב משפחות שבהן אדם עם מוגבלות בעקבות¹⁶:

1. הפסקת הפעילות במסגרות לילדים ובוגרים עם מוגבלות
2. עזיבה של מטפלים סיעודיים
3. עלייה בצורכי תמיכה בשעת חירום

מכלל המטפלים ציינו שהם לא נעזרו
אף לא בשירות אחד המיועד לבני
משפחה מטפלים בתקופת המלחמה

מן המטפלים דיווחו כי בתקופת
המלחמה היה חסר להם מידע
הקשור בטיפול

במצבי חירום לאנשים עם מוגבלות ולמשפחותיהם יש צורך מוגבר בתמיכות, אך היקף המענים קטן מן הדרוש^{15,13,6}

אתגרים של אנשים עם מוגבלות בתקופת מלחמת חרבות ברזל

מיגון

- קושי לקבל התרעה על אזהקה
- קושי להתנייד למרחב מוגן מאחר שהוא לא נגיש או שקשה להגיע אליו בזמן
- קושי להיכנס למרחב המוגן ולשהות בו זמן רב עקב לחץ, חרדה, הצפה חושית וחוסר נוחות בשל ציוד רפואי צמוד
- חוסר הבנה של מהות האיום וההתנהגות הנדרשת

פינוי ומפונים

- מחסור במקומות אירוח נגשים ובחדרים נגשים במלונות
- נדרשת הסעה נגישה לביצוע הפינוי
- נדרש פינוי גם מאזורים שאינם בקו העימות בגלל היעדר נגישות למרחב מוגן
- פגיעה ניכרת בשגרת היום-יום וברצף הטיפול
- פגיעה בתפקוד וחשש לגרסיה בשל סביבה לא מוכרת

תמיכה וסיוע

- חשש לפגיעה במצב הרגשי
- סיכון מוגבר לפתח מצוקה נפשית והפרעה פוסט-טראומטית
- ביקוש מוגבר לשירותי תמיכה נפשית מותאמים ולעזרה נפשית ראשונית
- צורך בהדרכה וכלים לתיווך מצב החירום והפרת השגרה
- צורך בסיוע אישי או כלכלי, למשל רכישת תרופות

הספקת מענים

- הפסקה בפעילות של מסגרות ילדים ולבוגרים עם מוגבלות וקושי בחזרת ילדים עם מוגבלות אל מסגרות החינוך
- מחסור בשירותים יעודיים
- חוסר בתיאום טיפול

אנשי מקצוע וכוח אדם

- עלייה בצורך בעובדים
- החרפת המחסור באנשי מקצוע ובכוח אדם
- צורך בהדרכת אנשי מקצוע במתן שירות נגיש בזמן חירום
- צורך במתן תמיכה רגשית גם לנותני השירות עצמם

מידע, תקשורת ומיצוי זכויות

- קושי לעקוב אחר מידע רב המשתנה מדי יום
- חוסר מידע ספציפי על זכויות ושירותים לאנשים עם מוגבלות
- חוסר נגישות של המידע למוגבלויות שונות

מענים לאנשים עם מוגבלות ומשפחותיהם בתקופת מלחמת חרבות ברזל

1. פתרונות מיגון
2. הנגשת מוקדי טיפול רפואי ותמיכה רגשית
3. פרסום מידע והנחיות באופן מוגש ומותאם
4. שירותי חינוך, תעסוקה וכנאי למפונים
5. הספקת מזון, ציוד רפואי, תרופות וטכנולוגיה מסייעת
6. הרחבת מוקדי מידע קיימים והקמת מוקדים ייעודיים
7. הנגשת תוכן פנאי – במקוון, פיזית במקלטים ציבוריים או באמצעות חלוקה של ערכות פנאי לבתים
8. הדרכות קבוצתיות ופרטניות לרכישת מיומנויות וכלים להתמודדות

פרקטיקות מיטביות למענה בעת חירום

גמישות ביישום פרקטיקות מקצועיות ובירוקרטיות	קשר ישיר עם המשפחות אפשר תכנון מיטבי של הדרכות	'כתובת אחת' של איש מקצוע אשר נתן מענה כולל
הדרכות וסדנאות העשרה לצוותים מקצועיים	שיתופי פעולה פעלו טוב יותר מאשר בשגרה לנוכח המשבר	מבנה הייררכי מאורגן ומודלים ושיטות עבודה בשגרה

פרקטיקות ומענים שמומלץ לפתח

- איסוף נתונים כדרך קבע
- פיתוח מנגנון איתור לאנשים עם מוגבלות ולמשפחות שאינן מוכרות לגורמים הרשמיים
- הגדרת תפקיד מלווה מקצועי בשעת חירום
- העלאת המודעות של אנשים עם מוגבלות ושל משפחותיהם לקבלת עזרה
- הכנת תוכניות פעולה לשעת חירום
- הפעלה מהירה של מסגרות חינוך, תעסוקה ודיור בעיתות חירום
- פיתוח תוכניות תמיכה רגשית, ליווי והקניית מיומנויות
- צמצום פערים במתן שירותים בפריפריה הגאוגרפית ובפריפריה החברתית
- פיתוח פעילויות מקוונות או פעילויות בית בעיתות חירום
- מתן הדרכות קבוצתיות ופרטניות לרכישת מיומנויות וכלים להתמודדות

- ¹ עיבוד של מכון ברוקדייל לנתוני מרשם מוגבלויות, למ"ס, 2022 (כולל נתונים ממינהל מוגבלויות במשרד הרווחה והביטחון החברתי, מביטוח לאומי וממשרד הביטחון) ולנתוני משרד החינוך, 2022.
- ² נגר אידלמן, ר., קונסטנטינוב, ו. וברלב, ל. (2022). אנשים עם מוגבלות בישראל: נתונים סטטיסטיים נבחרים 2022. מכון מאירס-ג'וינט-ברוקדייל.
- ³ המוסד לביטוח לאומי (2012). פרק 3: פעילות ומגמות בתחום הגמלאות – ביטוח נכות כללית. דוח שנתי 2012.
- ⁴ המוסד לביטוח לאומי (2022). פרק 3: גמלאות – פעילות ומגמות. דוח שנתי 2022.
- ⁵ נתוני מינהל מוגבלויות, משרד הרווחה והביטחון החברתי, 2023.
- ⁶ וייסבלאי, א. (2023). מערכת החינוך המיוחד. מרכז המחקר והמידע של הכנסת.
- ⁷ נתוני הביטוח הלאומי, אוקטובר 2024.
- ⁸ ידידי ארגון נכי צה"ל, נתוני "חרבות ברזל", <https://yedidim-inz.org.il>.
- ⁹ עיבוד של מכון ברוקדייל לנתוני הסקר החברתי, למ"ס, 2023.
- ¹⁰ עיבוד של מכון ברוקדייל לנתוני סקר דעת הציבור על רמת השירות במערכת הבריאות ועל תפקודה, מכון מאירס-ג'וינט-ברוקדייל, 2024.
- ¹¹ נגר אידלמן, ר., נמר פורסטנברג, ר. וגולובניץ, א. (2024). השתתפות בחברה של אנשים עם מוגבלות. דמ-012-24. מכון מאירס-ג'וינט-ברוקדייל.
- ¹² ברלב, ל., בכר, י. ורימון גרינשפן, ה. (2020). השפעת משבר הקורונה על אנשים עם מוגבלות: דיווחי אנשים עם מוגבלות ודיווחי הורים לילדים או לבוגרים עם מוגבלות. מ-186-20. מכון מאירס-ג'וינט-ברוקדייל.
- ¹³ ברלב, ל., גדג', נ., יאבו, מ., נגר אידלמן, ר. ורימון גרינשפן, ה. (2023). אנשים עם מוגבלות בישראל במלחמת "חרבות ברזל": עובדות ומספרים. מכון מאירס-ג'וינט-ברוקדייל.
- ¹⁴ פלג-גבאי, מ. (2025). נתונים על הכרה בפוסט-טראומה של חיילים במלחמת חרבות ברזל. מרכז המחקר והמידע של הכנסת.
- ¹⁵ הרקוביץ-אמיר, ע., איל, ת., נגר אידלמן, ר., ברלב, ל. ורניצקי, ש. (2024). בני משפחה המטפלים בזקנים ובאנשים עם מוגבלות בראשית מלחמת 'חרבות ברזל. דמ-023-24. מכון מאירס-ג'וינט-ברוקדייל.
- ¹⁶ נגר אידלמן, ר., גדג', נ. וברלב, ל. (2024). חוסן משפחתי בשעת חירום במשפחות שבהן אדם עם מוגבלות. מ-232-24. מכון מאירס-ג'וינט-ברוקדייל.